

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

з науково-методичної та

навчальної роботи

_____ О.Б. Жильцов

«___» _____ 2015 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія мистецтва

Галузь знань 0202 «Мистецтво»

Напрямок підготовки 6.020207 «Дизайн»

Освітній рівень – перший (бакалаврський)

Інститут мистецтв

2015-2016 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

Таранник А. О.

Робоча програма **Історія мистецтва** для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво», напрямку підготовки 6.020207 «Дизайн».

Розробник: Коновалова Ольга Володимирівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв

Протокол від «__» вересня 2015 року №__

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва _____ Ю.В. Романенкова

©_____, 2015 рік

©_____, 2015 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни	6
III. Програма.....	7
Змістовий модуль I. Європейське мистецтво XVII – XIX ст.	
Змістовий модуль II. Мистецтво XX ст.	
IV. Навчально-методична карта дисципліни	10
V. Завдання для самостійної роботи	19
VI. Система поточного та підсумкового контролю.....	21
VII. Методи навчання.....	23
VIII. Методичне забезпечення курсу	24
IX. Рекомендована література	34

Пояснювальна записка

Програма курсу «Історія мистецтва» спрямована на формування у студентів базових знань з історії розвитку образотворчого мистецтва та архітектури від первісності до ХХІ ст., ознайомлення з культурними доробками провідних країн світу, шедеврами мистецтва, історією їх створення.

Завдання вивчення навчальної дисципліни

У процесі вивчення та засвоєння даної дисципліни передбачається комплексне вирішення завдань художньо-педагогічної підготовки фахівців:

- формування цілісного уявлення про історичний розвиток мистецтва;
- засвоєння основних мистецтвознавчих понять та відповідної термінології, розуміння зв'язків історії мистецтв з природним і культурним середовищем життєдіяльності людини;
- засвоєння знань про особливості мистецтва різних епох і різних народів світу;
- формування умінь використовувати отримані теоретичні знання у процесі самостійної творчої діяльності/

Мета курсу – ознайомлення студентів з основними еволюційними фазами світового образотворчого мистецтва, шедеврами образотворчого мистецтва світу, стильовими особливостями мистецтва різних часів, творчістю провідних майстрів.

Студент повинен знати:

- періоди та хронологію розвитку мистецтва від давнини до сьогодення;
- художні стилі, напрямки та течії мистецтва;
- імена видатних майстрів, їх життєвий та творчий шлях;
- видатні твори архітектури, скульптури, живопису, графіки, що входять до скарбниці зарубіжного мистецтва.

вміти:

- пояснювати, узагальнювати й оцінювати особливості розвитку мистецтва;
- розрізняти пам'ятки мистецтва за авторством, назвою, художнім стилем;
- проводити мистецький аналіз творів;
- володіти професійною термінологією.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год., із них 12 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття, 40 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль, семестровий контроль – екзамен, 36 год.

Структура програми навчальної дисципліни

I. Опис предмета навчальної дисципліни

<i>Курс:</i>	Напрям, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>3,5 кредитів.</i></p> <p>Кількість змістових модулів: <i>2 модуля.</i></p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години): <i>108 год.</i></p>	<p>Шифр та назва галузі знань: <i>0202 Мистецтво</i></p> <p>Напрям підготовки <i>6.020207 Дизайн</i></p> <p>Освітній рівень: перший (бакалаврський).</p>	<p>Нормативна.</p> <p>Рік підготовки – 2.</p> <p>Семестр – 3-4.</p> <p>Аудиторні заняття: <i>28 год.</i></p> <p>З них: кількість лекцій: <i>12 год.</i>; семінарських занять: <i>16 год.</i></p> <p>Самостійна робота: <i>40 год.</i></p> <p>Види контролю: МК – <i>4 год</i>, Семестровий контроль екзамен (4 сем.) – <i>36 год.</i></p>

II. Тематичний план навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарські х	Індивідуаль на робота	Самостійна робота	Модульний контроль
3-й семестр.								
Змістовий модуль I. Мистецтво XVII – XIX ст.								
1	Європейське мистецтво XVII – XIX ст.	18	8	4	4		10	
2	Мистецтво Росії та України у XVIII – XIX ст.	18	6	2	4		10	2
	<i>Всього за семестр</i>	36	14	6	8		20	
4-й семестр.								
Змістовий модуль II. Мистецтво XX ст.								
3	Мистецтво першої половини XX ст.	18	8	4	4		10	
4	Мистецтво другої половини XX ст.	16	6	2	4		10	
	<i>Екзамен.</i>							36
	<i>Всього за семестр</i>	36	14	6	8		20	2
<i>Разом за навчальним планом</i>		108	28	12	16		40	40

III. Програма

Змістовий модуль I. Мистецтво XVII – XIX ст.

Лекція 1-2. Європейське мистецтво XVII – XIX ст. (4 год.)

Особливості розвитку мистецьких стилів у XVII-XIX ст. Основні національні мистецькі школи: Італія, Іспанія, Голландія, Фландрія, Франція, Англія. Бароко та класицизм - основні стилі мистецтва XVII ст. Утвердження бароко в архітектурі та образотворчому мистецтві Італії. Архітектура – Борроміні, Берніні. Мистецтво Фландрії. Живопис Рубенса. Мистецтво Голландії. Розвиток побутового та портретного жанрів, пейзажу, натюрморту. Творчість Рембрандта. Специфічні риси іспанської національної художньої культури XVII ст.: Ель Греко, Веласкес.

Класицизм - провідний стиль французького мистецтва XVII ст., його зв'язок з філософією раціоналізму. Пошуки універсальних законів мистецтва, звернення до традицій античності й італійського Відродження.

Розвиток мистецтва у XVIII ст. Розквіт стилю рококо. Класицизм в архітектурі Франції другої половини XVIII ст. Розквіт мистецтва Англії у XVIII ст. Живопис Рейнольдса, Гейнсборо. Мистецтво XIX ст.: провідні напрямки та головні майстри.

Основні поняття: бароко, класицизм, рококо, синтез мистецтв, караваджизм, ампір, романтизм, реалізм, імпресіонізм

Семінарські заняття 1-2 (4 год.)

Тема: Напрямки у мистецтві XIX ст.

Питання для обговорення:

1. Романтизм як напрям у мистецтві. Характеристика..
2. Романтизм у творчості німецьких художників.
3. Реалізм. Характерні риси та особливості.
4. Творчість О. Домьє, «барбізонської школи»
5. Імпресіонізм як нова система світобачення. Творчість Дега, Ренуара, Пісарро.

Лекція 3. Мистецтво Росії та України у XVIII – XIX ст. (2 год.)

Архітектура Санкт-Петербурга. Роль творчості іноземних майстрів (архітектори Растреллі, Тома де Томон). Основні принципи класицизму в Росії. Роль Академії мистецтв у регулюванні художнього життя та вихованні нових мистецьких кадрів. Розквіт російського мистецтва у XIX ст. Творчість В. Перова. «Бунт 14-ти» в Академії мистецтв. Пересувні виставки. Творчість І. Рєпіна, В. Васнецова.

Мистецтво в Україні другої половини XVII - початку XVIII ст. Розвиток архітектури. Осередки українського малярства. Українське мистецтво XVIII ст. і втілення мистецьких засад бароко. Класицизм в архітектурі України. Ансамбль центральної площі Полтави.

Українське мистецтво XIX ст. Риси романтизму в українському образотворчому мистецтві. Загальноукраїнське, європейське та світове значення творчості Т.Г.Шевченка. Імпресіонізм в українському живописі. Модерн і українське мистецтво кінця XIX – початку XX ст.

Основні поняття: барокко, класицизм, реалізм, офорт, імпресіонізм, стиль модерн

Семінарські заняття 3-4 (4 год.)

Тема: Живопис України у XIX ст.

Питання для обговорення:

1. Ідеї романтизму в творчості Т. Шевченка.
2. Творчість М. Пимоненка.
3. Творчість видатних пейзажистів.
4. Стиль модерн у живопису.
5. Прояви імпресіонізму у творчості українських майстрів.

Змістовий модуль II. Мистецтво XX ст.

Лекція 4-5. Мистецтво першої половини XX ст. (4 год.)

Виникнення авангардистських течій і спроби їх представників відобразити в художніх формах суб'єктивне сприйняття дійсності. Фовізм та творчість А.

Матіса. Кубізм та творчість П. Пікассо. Неопластицизм П. Мондріана. Теорія супрематизму К. Малевича. Експресіонізм - В.Кандінський, Ф.Марк. Футуризм Т. Марінетті та Северині. Дадаїзм. Проблема предмета у творчості М. Дюшана. Сюрреалізм: теорія та практика. Творчість Р. Магріта, С. Далі. Україна – творчість М. Бойчука та його школи. Харківський конструктивізм та творчість В. Єрмілова.

Основні поняття: модернізм, авангард, фонізм, кубізм, неопластицизм, супрематизм, реді мейд, бойчукізм

Семінарські заняття 5-6 (4 год.)

Тема: Мистецтво першої половини ХХ ст.

Питання для обговорення:

1. Поняття авангарду. Аналіз наданих текстів.
2. Супрематизм як мистецьке явище.
3. Творчість П. Пікассо. Поняття кубізму.
4. Поняття дадаїзму. Аналіз творчості К. Швітерса.

Лекція 6. Мистецтво другої половини ХХ ст. (2 год.)

Особливості розвитку мистецтва другої половини ХХ століття: теорія постмодерну. Поп-арт: Е. Уорхол, Р.Раушенберг, Р.Ліхтенштійн, К.Олденбург. Оп-арт В. Вазареллі.

Основні різновиди сучасного мистецтва. Спроби поєднання різних форм видовищного та образотворчого мистецтва з метою активізації уваги та залучення глядачів до співучасті в творенні образу. Соц-арт у Росії. Мистецтво «гарячої хвилі» на Україні. Творчість А. Савадова, О. Голосія, О. Гнілицького.

Основні поняття: постмодерн, поп-арт, концептуальне мистецтво, ассамбляж, інсталяція, перформанс, хепенінг, соц.-арт

Семінарське заняття 7-8 (4 год.)

Тема: Мистецтво другої половини ХХ ст.

Питання для обговорення:

1. Теорія та практика постмодерну.
2. Поп-арт. Провідні ідеї та майстри.
3. Концептуальне мистецтво. Аналіз творчості Й. Бойса.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія мистецтва»

Разом: 108 год., лекції – 12 год., семінарські заняття – 16 год., самостійна робота – 40 год., модульний контроль – 4 год.

3-4 семестри

Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II.						
Назва модуля	Мистецтво XVII – XIX ст.				Мистецтво XX ст.						
Кількість балів за модуль	112				92						
Лекції	1-2			3		4-5		6			
Дати											
Теми лекцій	Європейське мистецтво XVII –XIX ст.(4 год.) (2 бали за відвідування)			Мистецтво Росії та України у XVIII – XIX ст. (2 год.) (1 бал за відвідування)		Мистецтво першої половини XX ст. (4 год.) (2 бали за відвідування)		Мистецтво другої половини XX ст (2 год.) (1 бал за відвідування)			
Теми семінарських занять	Напрямки у мистецтв XIX ст. (4 год.) (2 бали за відвідування, 20 – за роботу на семінарі)			Живопис України у XIX ст. (4 год.) (2 бали за відвідування, 20 – за роботу на семінарі)		Мистецтво першої половини XX ст. (4 год.) (2 бали за відвідування, 20 – за роботу на семінарі)		Мистецтво другої половини XX ст. (4 год.) (2 бал за відвідування, 20 – за роботу на семінарі)			
Самостійна робота	(20 балів)			(20 балів)			(20 балів)		(20 балів)		
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1. (25 балів)					Модульна контрольна робота 2. (25 балів)					
Підсумковий контроль	Екзамен					112+112 балів =224/ 60 = 3,7 – коефіцієнт Екзамен - 40 балів (40 %) 3,6*n+40=100 балів					

V. Завдання для самостійної роботи

Змістовий модуль I. Мистецтво XVII – XIX ст.

Тема 1. Європейське мистецтво XVII – XIX ст. (10 год.)

1. Записати у словничок визначення термінів та підібрати до них ілюстрації – 5 балів: абсолютизм, академізм, ампір, ансамбль, антиномія, бароко, ведуги, імпресіонізм, ірраціональний, караваджизм, класицизм, паладіанство, просвітництво, реалізм, революційний класицизм, рококо, романтизм.

Тема 2. Мистецтво Росії та України у XVIII – XIX ст. (10 год.)

1. Записати у словничок визначення термінів та підібрати до них ілюстрації – 5 балів: гобелен, гутне скло, інкрустація, козацьке бароко, майоліка, меценат, стиль модерн, пілястри, ратуша, українське бароко, фарфор, фаянс, фронтон.

Змістовий модуль II. Мистецтво XX ст.

Тема 3. Мистецтво першої половини XX ст. (10 год.)

1. Записати у словничок визначення термінів та підібрати до них ілюстрації – 5 балів: модернізм, асамбляж, реді-мейд, дадаїзм, фовізм, футуризм, абстракціонізм, кубізм, кубофутуризм, сюрреалізм.

Тема 4. Мистецтво другої половини XX ст. (10 год.)

1. Записати у словничок визначення термінів та підібрати до них ілюстрації – 5 балів: постмодерн, гіперреалізм, енвайромент, інсталіація, кітч, колаж, контекст, концептуалізм, ленд-арт, неоекспресіонізм, , перформанс, ташизм, урбанізм, фотореалізм.

Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
<i>Змістовий модуль I.</i> Мистецтво XVII – XIX ст.			
Тема 1. Європейське мистецтво XVII – XIX ст.) (10 год.)	Семінарські заняття, модульний контроль, екзамен	20	
Тема 2. Мистецтво Росії та України у XVIII – XIX ст. (10 год.)	Семінарські заняття, модульний контроль, екзамен	20	
Всього за модуль		40	
<i>Змістовий модуль II.</i> Мистецтво XX ст.			
Тема 3. Європейське та Американське мистецтво XX – XXI ст. (10 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль, екзамен	20	
Тема 4. Сучасне мистецтво Сходу (10 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль, екзамен	20	
Всього за модуль		40	
Разом за навчальним планом 40 год.		80	

VI. Система поточного і підсумкового контролю знань

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Історія мистецтва» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю II рік навчання

№ п/п	Вид діяльності	Кільк. рейтингов их балів	Одиниць	Всього
1.	Відвідування лекційних занять	1	6	6
2.	Відвідування семінарських занять	1	8	8
3.	Робота на семінарських заняттях	10	8	80
4.	Модульні контрольні роботи	25	2	50
5.	Самостійна робота	20	4	80
6.	Всього без урахування коефіцієнта			244/60
7.	Екзамен	36		
Підсумковий рейтинговий бал		100		

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Розподіл балів, які отримують студенти

3-4 семестри, екзамен

Поточне тестування та самостійна робота							МК		Екзаме н	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						40	100
T1	T1		T3	T4			50			
44	43		44	43			Коеф. 3,7			

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 67	«задовільно»	E
68 – 73	«задовільно»	D
74 – 80	«добре»	C
81 – 88	«добре»	B
89 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та

	додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

VII. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint–презентація, навчальні фільми, віртуальні музеї), семінари, пояснення, розповідь.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

- Лекції із застосуванням прозорок;
- Складання конспекту з теми модуля за заданим, або самостійно складеним планом;

- Підготовка доповідей з теми модуля;
- Розробка тестових завдань з теми модуля;
- Добір додаткового теоретичного та ілюстративного матеріалу;
- Написання реферату з теми модуля.

VIII. Методичне забезпечення курсу

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ електронні презентації лекцій;
- ✓ робоча навчальна програма.

IX. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII—XVIII століть. – К.: Мистецтво, 1981. – 159 с., іл. – (Нариси з історії укр. мистецтва).
2. Галич М. История доколумбовых цивилизаций / Пер. с исп. Г. Г. Ершовый и М. М. Гурвица; Вступ. ст. Ю. В. Кнорозова. – М.: Мысль, 1990. – 407 с.
3. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. – М.: 1996, Т.1. – 320 с.: ил.
4. Культура Средневековья и Возрождения: Хрестоматія / Укладач Н.Л. Перська. – Х: Факт, 1998. – 352 с.
5. Матье М. Искусство Древнего Египта: В 2 т. – М.: Искусство, 1961.
6. Моде Х. Малая история искусств: Искусство южной и юго-восточной Азии. – Москва: Искусство, 1978. – 359 с.
7. Печерський В.В. Курс історії архітектури. Методичний посібник з дисципліни «Всесвітня історія архітектури» для студентів мистецтвознавчої спеціалізації вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Інституту проблем сучасного мистецтва, 2006.
8. Постолова Н.В. Пластичні мистецтва: Посібник. – Херсон, 2006. – 63 с.
9. Рославец Е. Н. Живопись Франции XVII—XVIII веков. — К.: Мистецтво, 1990. — 221 с.
10. Словарь античности. – М., 1989.
11. Соколов Г. Искусство Древней Греции. – М., 1972.

Додаткова:

1. Алпатов М. Художественные проблемы искусства Древней Греции. – М., 1987.
2. Архітектура: Короткий словник-довідник. – К.: Будівельник, 1995.
3. Асеев Ю. С. Архитектура древнего Киева. – К.: Будівельник, 1982. – 160 с.

4. Асеев Ю. Шедевры світової архітектури. – К., 1982.
5. Базен Ж. История истории искусства: От Вазари до наших дней. – М.: Прогресс – Культура, 1994.
6. Бартенев И., Батажкова В. Очерки истории архитектурных стилей. – М.: Изобр. Искусство, 1983.
7. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. М., 1980.
8. Бэшем А. Чудо, которым была Индия. – М., 1977.
9. Вёльфлин Г. Ренессанс и барокко. – СПб.: Азбука-классика, 2004.
10. Виноградова Н.А., Николаева Н.С. Малая история искусств: Искусство стран дальнего востока. – Москва: Искусство, 1979. – 375 с.
11. Виппер Б. Итальянский Ренессанс. – В 2-х тт. – М., 1977.
12. Всеобщая история архитектуры. – ТТ. 1, 2. – Л – М.: Стройиздат, 1970.
13. Всеобщая история архитектуры. – ТТ. 5, 7, 9 – 11. – Л – М.: Стройиздат, 1967 – 1973.
14. Горюнов В., Тубли М. Архитектура эпохи модерна: Концепции. Направления. Мастера. – СПб.: Стройиздат, 1992.
15. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма / Пер. с англ. – М., 1985.
16. Иконников А. Архитектура XX века: В 2 т. – М., 2001.
17. Історія української архітектури. – К.: Техніка, 2003.
18. Керрам К. Боги. Гробницы. Учение. Роман археологии. – СПб., 1994.
19. Кленгель-Брандт Є. Вавилонская башня. – М., 1991.
20. Кленгель-Брандт Є. Древний Вавилон. – Смоленск, 2001.
21. Конрад Н.И. Очерк истории культуры средневековой Японии. – М., 1980.
22. Крыжицкий С. Архитектура античных государств Северного Причерноморья. – К.: Наукова думка, 1993.
23. Ле Корбюзье. Архитектура XX века / Пер. с франц. – М.: Стройиздат, 1977.
24. Лебедева Г. Новейший комментарий к трактату Витрувия «Десять книг об архитектуре», - М., 2003.
25. Ляковская О. Французская готика XII – XIV веков: Архитектура. Скульптура. Витраж. – М., 1973.
26. Матье М. Искусство Древнего Египта: В 2 т. – М.: Искусство, 1961.
27. Нелюта А. М. Словник образотворчого мистецтва. – Харків, 1996. – С. 290.
28. Ничкало С. А. Короткий тлумачний словник. – К. «Мистецтвознавство», 1999. – С. 68..
29. Панофский Э. Готическая архитектура и схоластика. – СПб.: Азбука-классика, 2004.
30. Печерський В.В. Українська спадщина: Історико-культурологічні ессе. – К., 2004. – 340 с. (Інститут проблем сучасного мистецтва)
31. Пронников В.А., Ладанов И.Д. Японцы. – М., 1983.
32. Раздольская. В. Искусство Франции второй половине XIX века. – Л., 1981.

33. Редер Д. Г., Черкасова Е. А. История древнего мира. Первобытное общество и Древний Восток. Учебное пособие для студентов ист. фак. пединститутов/Под ред. Ю. С. Крушкол. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1979. – 288 с.: ил.
34. Смирнова И. Искусство Италии конца XIII – XV веков. – М., 1987.
35. Снайдер Манфред. Франсиско Гойя / Пер. с нем. П. Мелковой, 1988. – 186 с.
36. Соколов Г. Искусство Древней Греции. – М., 1972.
37. Стародубцева Л. Архітектура постмодернізму: Історія. Теорія. Практика. – К.: Спалах, 1998.
38. Тетяна Ябловська: Живопис. Графіка: Альбом / Авт.-упоряд. І.Бугаєнко. – К.: Мистецтво, 1991. – 176 с.: іл.
39. Тимофієнко В. Нариси всесвітньої історії архітектури. – Т. 1. – Кн.. 1. – К.: КНУБА, 2000.

Інтернет- джерела

1. <http://www.lawcollege.ru/files/kultur21.doc> культура та мистецтво 17 століття
2. **История изобразительного искусства. В 2-х т.(учебник) Сокольников Н.М.**
(2007, 2-е изд.; 304с., 208с.)
3. **История искусств. Западноевропейское искусство. Ильина Т.В.** (учебник)
(2000, 368с.)
4. <http://humanities.institute.sfu-kras.ru/node/568> - ілюстрації
5. <http://www.iskunstvo.info/materials.htm> ----- - Основные вехи развития изобразительного искусства
6. http://de.ifmo.ru/bk_netra/select.php ----- под № 62 – книга Филичевой Н. В.
Художественные стили в Западной Европе и России
7. http://artyx.ru/books/an0000_1.shtml - ---- **Всеобщая история искусств. Тома 1-6.**